

DOĞAL ÖĞRETİM

Okul Öncesi Öğretmenlerine Yönelik

Nitelikli Yetişkin Davranışları

eğiten kitap

Okul Öncesi Öğretmenlerine Yönelik
NİTELİKLİ YETİŞKİN DAVRANIŞLARI

Editör: İbrahim H. DİKEN

ISBN
978-605-9422-47-5

© Copyright 2016, Eğiten Kitap Yayıncılık Org. Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları Eğiten Kitap Yayın Organizasyon Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri fotokopi yoluyla, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni, Aydın Tekin
Yayın Koordinatörü, Özgür DOĞAN
Sayfa Düzeni, Yeter KARAÇAM
Baskı, Atalay Matbaası
Ankara, 2016
Yayınevi Sertifika No, 29377
Matbaa Sertifika No, 15689

Eğiten Kitap
Mutlu Mah. İmam Alim Sultan Cad. 247/15-A • Türközü/Ankara
T: 0312 433 08 93 (pbx) • F: 0312 433 07 92
www.egitenkitap.com • egitenkitap@gmail.com
<https://www.facebook.com/Egiten>

İÇİNDEKİLER

Nitelikli Yetişkin Davranışları	1
1. Duyarlı-Yanıtlayıcı Olma	4
Duyarlı Olma	5
Yanıtlayıcı Olma	14
Etkili Olma	20
Yaratıcı Olma	23
2. Duygusal İfade Edici Olma	27
Duygusal İfade Edici Olma	28
Kabullenme	29
Keyif Alma	33
Sıcak Olma	37
Sözel Pekiştireç Kullanma	39
3. Başarı Odaklı-Yönlendirici Olma	42
Başarı Odaklı Olma	43
Yönlendirici Olma	46
Etkileşim Hızı	54

Bu proje “Doğal Öğretim Projesi: Okul Öncesi Kaynaştırma Sınıflarında Öğretmenler için Doğal Öğretim Süreci” adı ve 114K164 proje numarası ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında desteklenmekte ve 2014-2017 yılları arasında Anadolu Üniversitesi'nde yürütölmektedir.

Proje Ekibi ve İletişim Bilgileri

Prof. Dr. İbrahim H. DİKEN
(Proje Yürütücüsü)
ibrahimhalildiken@gmail.com
Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem DİKEN
diken.ozlem@gmail.com
Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Cem ÇUHADAR
cemchadar@trakya.edu.tr
Trakya Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Arzu ARIKAN
arzuarikan@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Emre ÜNLÜ
eskemre@gmail.com
Bölent Ecevit Üniversitesi

Arş. Gör. Seçil ÇELİK
secilcelik@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Arş. Gör. Gözde TOMRİS
gozdetomris@gmail.com
Anadolu Üniversitesi

Arş. Gör. Sunagül SANİ BOZKURT
ssbozkurt@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Arş. Gör. D. Merve TUNA
goksumerve@gmail.com
Ömer Halisdemir Üniversitesi

Arş. Gör. Uğur Onur GÜNDEM
ugur-gunden@hotmail.com
Anadolu Üniversitesi

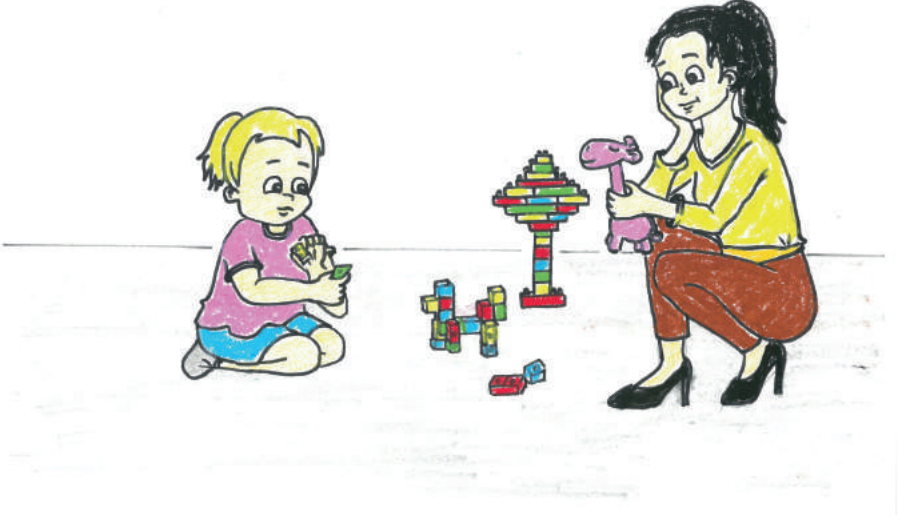
Arş. Gör. Tezcan ÇAVUŞOĞLU
tezcancavusoglu@anadolu.edu.tr
Anadolu Üniversitesi

Çizimler

Görsel Sanatlar Öğretmeni
Öznur DOĞRAMACI

Nitelikli Yetişkin Davranışları

Nitelikli yetişkin davranışları, zamanının büyük bölümünü küçük çocuklarla etkileşime girerek ve onlara bakım sağlayarak geçiren yetişkinler (ebeveynler, öğretmenler vb.) için geliştirilmiş ve çocuğun gelişimini desteklemeyi amaçlayan davranışlar bütünüdür.

Nitelikli yetişkin davranışları, çocuklarla birlikteyken gün içerisinde doğal olarak meydana gelen rutin, etkinlik ve geçişler sırasında rahatlıkla kullanılabilir, son derece basit, kolay ve akılda kalabilecek olan davranışlardır.

Nitelikli yetişkin davranışları, çocukların kazanmalarını hedeflediğimiz sosyal oyun, etkileşim başlatma ve sürdürme, problem çözme, ortak dikkat, işbirliği gibi temel davranışları kazanmalarını ve kullanmalarını destekleyen davranışlar bütünüdür.

Nitelikli yetişkin davranışları ile çocuklarla kurulan günlük doğal etkileşimler sırasında onların gelişimlerini desteklemeye ve geliştirmeye yardımcı olabilecek olan davranışlara ilişkin yetişkinlere (ebeveynlere, öğretmenlere vb.) farkındalık kazandırmak amaçlanmaktadır.

Nitelikli yetişkin davranışları ile çocuklara özel ya da tek bir beceri/davranış kazandırmak yerine, çocuğun hayatında önemli bir yer tutan yetişkine çocukla etkileşim kurmayı ve bu yolla da gelişimsel bir bütün olarak çocuğun öğrenmesini kolaylaştırıcı davranışları kazandırmak amaçlanmaktadır. Bu amaçla çocuğun tüm deneyimleri bir öğrenme fırsatına dönüştürülebilmektedir.

Nitelikli yetişkin davranışları bu kitapta beş temel başlık ve alt başlıklar altında ele alınmıştır.

1. Duyarlı-Yanıtlayıcı Olma

Duyarlı Olma

1

Yanıtlayıcı Olma

2

Etkili Olma

3

Yaratıcı Olma

4

Duyarlı Olma

Duyarlı olma, çocuğun kendi ilgisi doğrultusunda başlattığı ya da oynadığı etkinliklere karşı yetişkinin ne düzeyde duyarlı olduğu anlamına gelmektedir. Daha açık bir ifade ile, yetişkinin çocuğun etkinlik ya da davranışlarını izlemesidir.

Ali, değişik ses ve ünlü-ünsüz seslerin kombinasyonlarını yapabilen bir öğrencidir.

Duyarlı yetişkin davranışında çocuğun ilgisini, liderliğini ve davranışlarını takip etmek ve izlemek çok önemliyken, kimi zaman çocuğun ilgilerinin yetişkin tarafından fark edilmesi g olabilmektedir. Bu nedenle yetişkinin **iyi bir gözlemci olması gerekmektedir.**

Başka bir örnek ile

açıklayalım...

Cansu öğretmenin sınıfında henüz sözcük çıktısı olmayan bir öğrencisi vardır. Bu öğrencinin uçaklara karşı ilgisi büyüktür. Her uçak geçtiğinde cama doğru koşmakta ve öğretmenine uçağı göstermektedir. Cansu öğretmen ise onun bu ilgisini fark ederek hemen onun yanına gitmekte ve onunla aynı boy hizasına gelerek **“Uçak.”** demektedir.

Duyarlı yetişkin davranışında çocuğun seçimlerine değer verilmesi beklenmektedir. Bu durum ise çocuğun seçtiği ve ilgilendiği etkinlikleri görsel olarak izlemeyi ve bu etkinliklere **“katılım göstermeyi”** gerekli kılmaktadır.

Katılım, ocuğun seçtiği etkinlik ya da ilgilendiği şeylerde partner (oyun ortağı/eř) rolüyle aktif olarak var olmadır. Bu katılım ilgili konuda/bağlamda sözel desteği de içerebilir, ancak bazı durumlarda yetişkin çocuğun ilgilerini fark ederek duyarlı yetişkin davranışını sergilemekle birlikte; çocuğun niyet, istek ve eylemlerini destekleyici tepkilerle yanıtlayabilir. Bu durumda yetişkin duyarlı kabul edilebilir, ancak yanıtlayıcı değildir. Aşağıdaki örnekte ğretmen çocuğun uçağa karşı olan ilgisini hemen fark ederek çocuğun yanına gitmiş ve duyarlı kabul edilebilecek bir yetişkin davranışı sergilemiştir, ancak çocuğu sözel olarak desteklemeyerek yani ocuk uçağı gösterirken ilgili konuda/bağlamda **“Uçak.”**, **“Evet, uçak geçiyor.”**, **“Beyaz bir uçak”** vb. sözel ifade/yorumlarda bulunmayarak yanıtlayıcı bir yetişkin davranışı sergileyememiştir.

Başka bir örnek ile açıklayalım...

Burcu öğretmen, öğrencileri ile oyun oynamaktan keyif alan bir öğretmendir. Serbest zaman etkinlikleri sırasında öğrencilerinin oyunlarını izlemekte ve her öğrencisi ile etkileşimde bulunmaya özen göstermektedir. Öğrencilerinin kendi seçimlerini yapmalarına fırsat vermekte, çoğu zaman onların oyunlarına katılmakta ve ilgili konu ya da bağlamda sözel ifade/yorumlarda bulunarak onların öğrenmelerini desteklemektedir. Bu örnek olayda Burcu öğretmen hem duyarlı hem de yanıtlayıcı bir yetişkindir.

Çocuğun ilgilerini önemseyen duyarlı bir yetişkin, pozisyonunu daima çocukla yüz yüze gelecek şekilde ayarlar. Bu yolla çocuğun iletişim girişimlerinin hepsini yakalamak ister.

Çocuğun iletişim çabaları bazen **"Ben araba oynamak istiyorum."** ya da **"Bebek ver."** şeklinde açık sözel ifadeler olabileceği gibi, bazen bir işaret, bazen ilgi duyulan ya da merak edilen oyuncağın ele alınarak incelenmesi, bazen de fark edilmesi güç olan sadece bir bakış da olabilir.

Sude, iki sözcüklü basit cümlelerle iletişim kuran bir öğrencidir.

Duyarlı bir yetişkin çocuğu yüzünü görecek şekilde yakından izlerken, çocuğun sözel ve sözel olmayan tüm iletişim çabalarını takip eder, onun seçimlerine aktif bir oyun arkadaşı olarak ilgi gösterir ve katılır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, yetişkinin çocuğun hem açık hem de fark edilmesi güç iletişim girişimlerini sürekli ve tutarlı bir şekilde izlemesidir. Aşağıdaki örnekte çocuğun fark edilmesi güç iletişim çabası öğretmen tarafından fark edilmekte ve çocuğun ilgisine katılım gösterilerek sözelleştirmek yoluyla desteklenmektedir.

Sonuç olarak; duyarlı bir yetişkin çocuğun tercihlerine saygı duyar, onun etkinliğini izler ve katılım gösterir. Duyarlı bir yetişkin, örneğin çocukla birlikte evcilik oynarken sürekli olarak çocuğa farklı oyuncaklar göstererek ya da **"Hadi gel bloklarla oynayalım."**, **"Hayır, bu oyun daha güzel."** şeklinde ifade/yorumlarda bulunarak çocuğun mevcut ilgisini değiştirme çabasından kaçınır. Aşağıda duyarlı olmayan yani istenmeyen bir yetişkin davranışı örneklendirilmiştir.

Yanıtlayıcı Olma

Yanıtlayıcı olma ya da uygun yanıt verme, yetişkinin çocuğa onun gelişimsel gereksinimlerini destekleyecek şekilde uygun ve anlamlı dil girdileri sunmasıdır. Başka bir ifadeyle, çocuğun ilgilerini izlemek ve sözelleştirerek çocuk için anlamlı hale getirmektir.

Ege, dil gelişiminde yetersizliği olan bir öğrencidir.

Yetişkinin yanıtlayıcı olması, çocuğun yetişkinden doğrudan tepki talep eden veya etmeyen davranışlarına verilen ve çocuğun o anki ilgisini sürdürmede çocuğu cesaretlendiren destekleyici tepkilere karşılık gelmektedir. Yetişkinin bu tepkilerinin sıklığı ve tutarlılığı da **“yanıtlayıcılık”** kapsamında ele alınmaktadır.

Yanıtlayıcı yetişkin davranışında, yetişkinin çocuğun yaptığı etkinlikle doğrudan ilişkili olan ve çocuğun davranışlarıyla eşleşen tepkiler sergilemesi (adlandırma, yorum yapma vb.) **“yanıtlayıcılık”** kapsamında ele alınır.

Yanıtlayıcılık çok konuşmak değil, çocuğun o anki ilgileri hakkında konuşmak demektir.

Örneğin, çocuk oyuncak hayvan figürlerini yan yana diziyorsa **"Haydi, çiftlik kuralım."**, **"Bu hayvanın adı ne?"**, **"Möö diyor değil mi?"** vb. ifade/yorumlarla etkinlikle ilgili konuşmalar yapmak yanıtlayıcı bir davranıştır, ancak çocuk hayvan figürleri ile oynarken başka bir oyuncakı göstererek **"Aaa bu ne güzelmiş, ses de çıkarıyor."** ya da çocuğun üzerindeki kazağı tutup **"Bu ne renk?"** demek yanıtlayıcı bir davranış olarak kabul edilmemektedir. Aşağıdaki örnekte öğretmen çocuğun etkinliği ile ilgili ifade/yorumlarda bulunarak yanıtlayıcı bir davranış sergilemektedir.

Tanımında da belirtildiği gibi **“yanıtlayıcı yetişkin davranışı”**, çocuğun ilgi ve davranışlarını takip etmeyi gerektirmektedir.

Yanıtlayıcı bir yetişkin, doğrudan çocuğun iletişim ve/veya etkileşim başlatma isteklerini fark eder ve çocuğa uygun düzeyde tepkiler verir. Bunun yanı sıra yetişkin, çocuğun herhangi bir yetişkin tepkisi beklemediği zamanlarda da (yüz ifadeleri/jest, mimik ya da seslemeler, herhangi bir rahatsızlık belirtisi vb.) ilgilerini gözlemleyerek ve gelişimine uygun yanıtlar vererek çocuk için anlamlı girdiler sunabilir.

Yanıtlayıcı yetişkin davranışı, çocuğun etkinlikle ilgilenme suresini artırır, çünkü sizin ilginiz çocuğun etkinlikte kalmasını cesaretlendirecektir.

YANITLAYICI OLAN BİR YETİŞKİN

Çocuğun gösterdiği istemsiz seslendirmelere, yüzdeki ifadelere ve mimiklere sanki anlamlı bir sohbetmiş ya da amaçlı bir iletişimmiş gibi yanıt verir.

Oyun ya da herhangi bir etkinlik sırasında çocuğun yaptığı davranışa ilişkin sık sık sorular sormak ya da çocuğu yönlendirmek yerine onun davranışlarına ilişkin yorumlarda bulunur.

Çocuğun yanlış sözcük seçimi, telaffuz veya sözcük benzerliklerini yanıt vererek kabul eder.

Çocuğun hareketlerini, duygularını ve niyetlerini sözcüklere çevirir.

Etkili Olma

Etkili yetişkin davranışı, yetişkinin çocuğun ilgisini oyun ya da etkinliğe ekebilmesini ve bu oyun ya da etkinliğe çocuğun istekle katılmasını sağlayabilmesi anlamına gelmektedir.

Etkili yetişkin davranışında, yetişkinden oyun ya da etkinliğe ilgi ve katılımı sağlanan çocuğun bu etkinliği sürdürmesinin sağlanması ve bu oyun ya da etkinliğe seyirci kalmak yerine “**aktif katılım**” göstermesi beklenmektedir.

ocuk ve yetişkin arasında gerçekleşen bir etkinlikte her iki taraf arasındaki etkileşimin ardışık ve dengeli bir sıra almayı içermesi önemlidir. Sadece ocuk için oyun hazırlamak ve çocuğun dikkatini çekmek; ancak oyunda pasif olmak yani oyuna katılmadan sadece çocuğu izlemek **etkili olmak anlamına gelmemektedir**. Aşağıdaki örnekte ğretmen sadece çocuklar için bir etkinlik hazırlamış, ancak etkinliğe katılmadığı için etkili yetişkin davranışı sergileyememiştir.

Size rengarenk
kalemler getirdim.
Hadı resim
yapın bakalım.

Çocukla kurulacak karşılıklı ve dengeli sıra almaya dayalı bir etkileşim

Yetişkinin etkili olmasında anahtar role sahiptir.

Çocuğun ilgisinin ve liderliğinin takip edilmesi

Yaratıcı Olma

Yaratıcı olma, yetişkinin çocuğun ilgisini oyun ya da etkinliğe çekmede ve sürdürmede sürekli yeni yollar bulma yeteneğini, farklı yaklaşımlar ve bakış açıları sergileyebilme becerilerini kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, yaratıcılık yetişkinin bir oyuncacı farklı şekillerde sunarak ya da oyunlar uydurarak çocuğun ilgisini çekebilme yeteneğidir. Bu durum rastlantı sonucu ya da anlık olabileceği gibi bir silsile şeklinde oyuncakları farklı şekilde kullanma, oyunlar uydurma vb. şekilde de olabilir.

Yaratıcı olma sürecinde, oyuncaklarla ya da oyuncakları farklı şekillerde kullanarak yenilikler yapılabileceği gibi, serbest oyun ya da oyuncak olmadan da farklı oyunlar kurmak mümkündür.

şimdi sizlerle büyük bir ormanda gezintiye çıkacağız. Acaba bu ormanda hangi hayvanlarla karşılaşabiliriz?

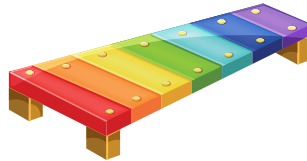
Yaratıcı olmada yetişkinin çocukla olan etkileşimi sırasında çocuğa sağladığı uyarıların çeşitliliği, ilgi çekiciliği ve etkililiği önemlidir.

*Damla, gelişimsel yetersizliği olan bir öğrencidir.
Temel kavramları öğrenmede zorluk yaşamaktadır.*

Yaratıcılık, çocuğun ilgisini oyun ya da etkinliğe çekmede ve sürdürmede doğrudan etkilidir. Çocuğun ilgisi çevredeki herhangi bir oyuncacağa kaydığında bir şekilde bunu mevcut oyuna katabilmek yaratıcılıktır.

Örneğin, çocuk hayvan figürleri ile yaptığınız çiftlik oyunu oynarken gözü kamyona takıldı. Bu durumda **“Haydi bu kamyonla da hayvanları taşıyalım, veterinere götürelim ne dersin?”** vb. demek ihtiyaçtan doğan anlık bir yaratıcılık iken, oyun içerisinde sürekli farklı fikirler, davranış çeşitliliği ile ya da oyuncakları olduğundan farklı kullanarak **“Çiftliği boyamaya geldim, koyunları çıkaralım, bunlar çit olsun, bu bebek çoban olsun mu?”** şeklindeki çocuğun ilgisini sürekli oyunda tutmak üzere sergilenen bakış açıları/ifadeler/yorumlar da yaratıcılığa örnek olarak verilebilir.

2. Duygusal İfade Edici Olma

Duygusal İfade
Edici Olma

1

Kabullenme

2

Keyif Alma

3

Sıcak Olma

4

Sözel Pekiştireç
Kullanma

5

Duygusal İfade Edici Olma

Duygusal ifade edici yetişkin davranışı, yetişkinin çocukla iletişim kurma eğilimini ve çocuğa ynelik duygusal tepkilerini içermektedir.

Duygusal ifade edici yetişkin davranışında; yetişkinin çocukla iletişim kurarken vücut dilini, sesini, yüz ifadelerini tutarlı olarak çocukla iletişim kurmak ve duygularını çocuğa aktarmak için kullanması beklenmektedir. Yetişkin etkileşim süresince duruma göre değişen ve duygularını yansıtan yüz ifadelerini, ses tonunu kullanır ve canlı bir etkileşim ortamı yaratır.

Kabullenme

Kabullenme, yetişkinin çocuğun istek ve beklentilerini karşılamaktan ziyade öncelikle onun hali hazırdaki davranışlarını sözel ve sözel olmayan davranışlarla onaylamasıdır. Başka bir ifade ile kabullenme; çocuğun davranışlarını değerli ve anlamlı görmektir.

Kabullenme, yetişkinin çocuğu ve çocuğun yaptıklarını kabullenen ve onaylayan iletişim ve davranışlarını kapsamaktadır.

Kabullenme, ocuğun etkileşimde bulunması için **“beklenti içinde beklemeyi”** gerektirmektedir. Çocuğun bir etkileşim başlatması ile birlikte yetişkin daha az konuşarak çocuğun daha fazla konuşmasına fırsat sağlamaktadır. Byolece, yetişkin çocuğun davranışlarını kabullendiğini bir nevi sözel veya sözel olmayan davranışlarla göstermektedir.

Kabullenmede, oyun ya da etkinlik süresince çocukla kurulan etkileşim sırasında yetişkinden çocuğun eylemlerini uygun ve değerli bulduğunu içeren sözel ve sözel olmayan yaklaşım/davranışlar sergilemesi beklenmektedir.

Yetişkinin öneri ve istekleri çocuğun eylem ve iletişimini destekleyici yönde olup, çocuğun daha etkili olmasına yardımcı olacak türdendir.

Kabullenici yetişkin davranışı sergileyen bir yetişkin, çocuğu yapabildikleri için onaylarken, henüz yapamadıkları konusunda onu desteklemektedir.

Etkinlik içerisinde yetişkinin başını onaylar şekilde eğmesi, **"Ne kadar büyük bir kule yaptın, çok uğraştın ve başardın, bence bir sonraki kule daha da yüksek olacak."** vb. ifadeleri çocuğu onaylayan, onun yaptıklarını ve çabalarını değerli bulan ifadelere örnek olarak verilebilir.

Buna karşılık, **"Yapamazsın, o öyle olmaz, o senin için zor, bırak ben yapayım, öyle değil."** şeklinde sürekli çocuğun yaptığı şeylerden memnun olmadığını belirten ve çocuğu desteklemeyen davranış biçimi ise kabullenmeyen, hatta reddeden bir tutuma örnek olarak verilebilir.

Keyif Alma

Keyif alma, çocuklarla kuracağınız etkileşimler sırasında çocuğun sergilediği davranışlara ve tepkilere ilişkin gösterdiğiniz memnuniyet derecesi olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka deyişle, çocuğu izlemekten değil onunla birlikte vakit geçirmekten duyulan memnuniyete karşılık gelmektedir. Bunun dışında keyif alma; çocukla kurulan etkileşimde eğlenme, sürprizler, şakalar yapma, rahat ve keyifli bir etkileşim ortamı yaratma demektir.

Yaşasın!
Ne kadar güzel
rengarenk bir
tren yaptık...

Keyif almayan bir yetişkin orada olmaktan memnun olmadığını hissettirecek davranışlar sergileyebilir. Örneğin; sürekli saate bakarak, ara sıra cep telefonu ile ilgilenerek, çevresindeki diğer kişilere laf atarak, çocuğa dönüp **"Hi, ne dedin?"** vb. şekilde onu dinlemediğini düşündürecek davranışlarda bulunarak çocuklarla birlikte olmaktan keyif almadığını hissettirebilir.

Keyif almayan bir yetişkin kısaca "oyun oynamayı" bir iş olarak görüyor olabilir.

Keyif alan bir yetişkin ise, çocukla kurulan etkileşim sırasında çocuğa hoş, beklenmeyen sürprizler, şakalar yapar, ona sık sık memnuniyetini gösterir ve canlı bir etkileşim ortamı yaratır. Keyif alma sürecinde, rahat ve sıcak bir ortamda çocukla birlikte eğlenme söz konusudur.

Oyun oynamak her iki taraf, yani hem çocuk hem yetişkin için eğlencelidir. Çocuğu izlemek değil, çocukla birlikte oynamak söz konusudur.

Tüm çocuklar yetişkinlerle kurdukları etkileşimler sırasında yetişkinin kendisi ile birlikte olmaktan keyif alıp almadığını hissetmektedir. Dolayısıyla, çocuğun etkinliğini ya da oyununu izlemekten ziyade çocuğa onunla birlikte olmaktan keyif aldığını hissettirmeniz önemlidir. Bu sağlandığında çocuğun etkinliğe katılım süresi de artırılmış olacaktır.

Sıcak Olma

Sıcak olma; yetişkin-çocuk etkileşiminin kilit noktalarından biridir. Sıcak olma; yetişkinin sevgisini, şefkatini, kısacası olumlu duygularını çocuğa nasıl aktardığını içermektedir.

Bu aktarım sevgi ifade eden sözcükler aracılığıyla olabileceği gibi; saç okşama, öpme, sarılma, şefkat gösterme vb. davranışlar ya da ses tonu ile de gerçekleştirilebilir.

Tüm küçük çocuklar öğretmenlerine karşı hayranlık, korku ve yakınlık gibi duyguları bir arada yaşayabilmektedir. Bazen sıcak bir ses tonu, bir okşayış, dokunuş ve sevgi dolu bir söz, çocuklar için çok değerli olabilmektedir. Okul öncesi öğretmeni, bu sıcaklığı en iyi dengeleyen öğretmenlerden biridir.

Senin için çay demledim.
Nasıl olmuş? Beğendin mi?

Sıcak olma, çocuğun dünyasına girmeyi, çocuğun en iyi oyun arkadaşı olmayı, iletişimde tonlama (ses tonu), jest ve mimikleri kullanmayı gerektirmektedir.

Sözel Pekiştireç Kullanma

Sözel pekiştireçler çocuğun kendine güvenini artırmak, çocuğu cesaretlendirmek ya da gösterdiği başarı için çocuğu ödüllendirmek gibi durumlara bağlı olarak çocuğa sunulan **"Çok güzel yaptın."**, **"Aferin."**, **"Harikasın."**, **"Çok güzel."** gibi sözel ödüllendirme ifadeleridir.

Sözel pekiştireç kullanırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, kullanılan sözel pekiştireçlerin davranışla ilişkili bir şekilde çocuğa sunulmasıdır. Başka bir deyişle, çocuğun uygun davranışlarına verilen sözel övgü ifadelerinde, çocuğun dikkatini uygun/istendik davranışa yöneltmek için davranışı sözel olarak ifade etmek gerekmektedir. Dolayısıyla çocuğa sadece **"Çok güzel."**, **"Aferin."**, **"Harikasın."** demek yerine **"Ece, parmak kaldırarak söz alma davranışını çok beğendim, aferin sana."**, **"Arda çok güzel sıraya geçtin, aferin sana."**, **"Alper izin isteyerek arkadaşının kalemini alman çok güzel bir davranış, harikasın!"**, **"Aferin Ali, oyuncakları çok güzel topladın."**, **"Aslı hikâyeyi sessizce dinledin, harikasın!"** vb. şekillerde sözel pekiştireç sunulmalıdır.

Aferin sana...
Oyuncakları çok güzel
topladın ve yerine koydun.

Sözsel pekiştirenler, doğrudan çocuğun gösterdiği bir başarıya bağlı olarak verilebileceği gibi; çocuğun güvenini arttırmak için gösterdiği bir çabaya ilişkin ya da herhangi belirli bir olaya bağlı olmadan da sunulabilir.

Melis, dikkat dağınıklığı ve hiperaktivitesi olan bir öğrencidir. Hikâye etkinlikleri sırasında dikkatini vererek bir hikâyeyi başından sonuna kadar dinlemede zorlanmaktadır. Gökçe öğretmen, Melis'in her olumlu davranışını görmeye ve sözsel pekiştiren kullanmaya özen göstermektedir.

Araştırmalar öğretmenlerin sınıflarında daha çok uygun olmayan öğrenci davranışlarına odaklandıklarını, öğrencilerinin uygun davranışlarını ise sözel olarak ödüllendirmeye daha az dikkat ettiklerini göstermektedir (Akgün, Yarar ve Dinçer, 2011; Dobbs, Arnold ve Doctoroff, 2004; Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün, 2010). Oysaki öğrencilerin uygun davranışlarını görmek, bunları sözel ifadelerle desteklemek olumlu davranışların artmasında önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla, **"Aferin, çok güzel yaptın."**, **"Ne kadar güzel oturuyorsun."**, **"Arkadaşına ne güzel yardım ettin."** şeklindeki sözel pekiştiriciler çocuğun kendine güveninin artması ya da gösterdiği başarının devamı için büyük önem taşımaktadır.

Bu bilgilere ek olarak, bir önceki sayfada yer alan örneğe dönecek olursak öğretmen bir öğrenciyi **"Çok güzel oturuyorsun."** şeklinde pekiştirirken bu pekiştirme diğer öğrenciler için de **"Ben de sessizce oturup öğretmenimi dinleyeyim."** şeklinde dolaylı bir pekiştirme olabilir. Bu şekilde diğer öğrenciler de olumlu bir davranışla biz de öğretmenimizin ilgisini çekebiliriz diye düşünerek pekiştirilme beklentisi ile yerlerinde oturabilirler. Aksi durumda dikkat çekmek amacıyla sınıfta koşmaya başlayan bir öğrenci gibi **"Ben de dikkat çekeyim."** diyerek o öğrencinin peşinden onlar da koşabilirler.

Aferin sana Ömer.
Arkadaşına yardım
ettiğin için teşekkür
ederim.

3. Başarı Odaklı-Yönlendirici Olma

Başarı Odaklı
Olma

1

Yönlendirici Olma

2

Etkileşim Hızı

3

Başarı Odaklı Olma

Başarı odaklı olma; çocuğun başarılı olabilmesi, bilişsel ve diğer alanlardaki gelişiminin desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi için yetişkinin eğitim, öğretim ve oyun yoluyla gereken düzeyde çaba göstermesidir. Bu çaba oyun yoluyla olabileceği gibi, doğrudan eğitim-öğretim çabası şeklinde de olabilmektedir.

Başarı odaklı olma sürecinde, çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun belli hedefleri kazanması amacıyla nitelikli ve zengin uyaran sunmak önemlidir. Bu uyaranları sunarken oyun, etkinlik ya da etkileşimin doğasını bozacak şekilde, çocuğa belli becerileri kazanmasının önemli olduğunu belli ederek **baskı yapmak** istenen bir durum değildir.

Örneğin, çocuk bloklarla oynarken sürekli olarak çocuğa **"Bak bu yeşil blok."**, **"Bu da sarı blok."**, **"şimdi bana sarı bloğu göster."**, **"Bu ise kırmızı blok, bana kırmızı bloğu göster."** vb. şeklindeki ifadelerle öğretim çabasında olmak yüksek düzeyde yani yapılmaması gereken bir başarı odaklı olma davranışıdır.

Başarı odaklı olma sürecinde, yetişkinden çocuğun belli bir beceri ya da davranışı başarması amacıyla çocuğa baskı yapmadan, oyun ya da eğitim aracılığıyla uyarı sunması ve çocuğu sürekli desteklemesi beklenmektedir.

Örneğin; çocuk arabalarla oynamaya başladığında **"Evet o bir araba, bu da kamyon."** vb. şeklinde adlandırırken, **"O araba mavi, bu kırmızı kamyon."** ya da **"Kamyonun/Arabanın kaç tekerleği var, sayalım... Aaa peki kaç kapısı var sayalım."** vb. şekillerdeki sözel ifade/yorumlarla oyun esnasında renkler, sayılar üzerinde durmak, beklenen ve öğrenmeyi destekleyecek düzeyde başarı odaklı olma durumuna örnek olarak verilebilir.

Başka bir örnek ile açıklayalım...

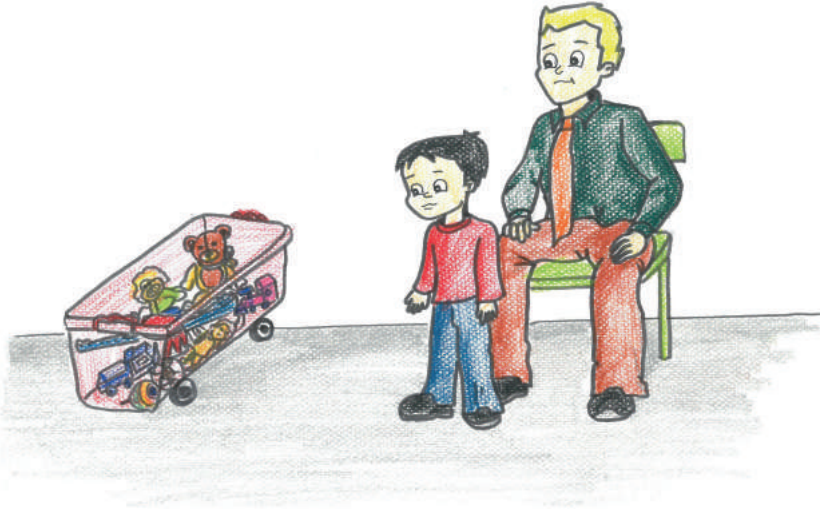
Leyla öğretmen, gelişimsel yetersizliği olan öğrencisinin gelişimini desteklemek için çaba göstermektedir. Leyla öğretmen, serbest zaman etkinliklerinde öğrencisinin ilgisini takip etmekte, öğrencisinin tercih ettiği etkinlikleri dikkate almakta ve bu etkinlikler üzerinden öğrencisini desteklemektedir. Öğrencisi iç içe geçmeli oyuncaklar, şekil kutuları, yap-bozlar ile oynamaktan keyif almaktadır. Leyla öğretmen, her sabah farklı oyuncakları sınıfta buldurmaya özen göstermektedir. Leyla öğretmen, öğrencisi ile girdiği etkileşimler sırasında öğrencisine, onun gelişimine uygun ve anlamlı dil girdileri ve gerekli durumlarda gereken desteği sunmaktadır.

Yeşil....
Buradan atabiliriz.
Attık...

Yönlendirici Olma

Bak orada oyuncak
bir ayı var,
arabalar var...

Yunus, iletişim ve etkileşim becerileri sınırlı olan ve özellikle iletişim başlatmada zorluk yaşayan bir öğrencidir. Akranları ve diğer bireylerle etkileşime girmekten kaçınmakta ve başlatılan oyunu devam ettirmede zorluklar yaşamaktadır.

Hayır, serbest zaman
etkinliğinde masada oturma,
kalk enerjini dök, sonra resim
yaparsın.

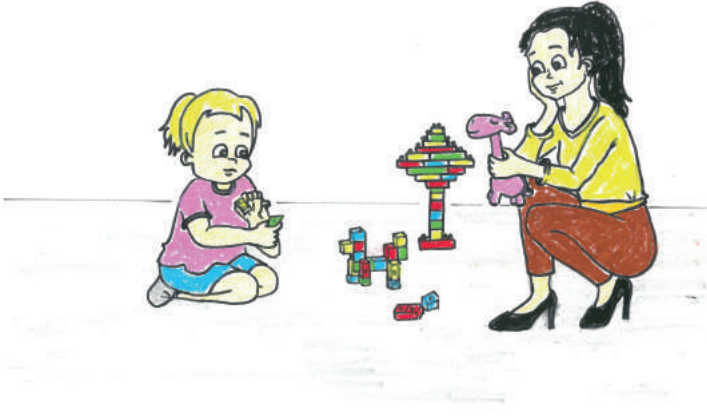
Çocukla kurulan etkileşim sırasında yetişkinin çocuğun etkinlik ya da oyununun her anını kontrol edecek şekilde yönlendirmede bulunması ya da müdahale etmesi istenen bir durum değildir, çünkü yetişkinin çocuğun oyun ya da etkinliğini eğitim, öğretim ya da kontrol amaçlı yönlendirmesi, bu amaçla çocuğa sık sık ne yapacağını söylemesi, oyun ya da etkinlik değiştirmesi çocuğun etkinlikten kopması ile sonuçlanabilmektedir. Bu durumun tam tersi, yetişkinin tepki vermesi gereken durumlarda bile (örneğin, çocuk yardım istediğinde ya da ne yapacağını bilemediğinde vb.) hiç müdahale etmeden çocuğu izlemesi ya da **“kendi bildiğini yap”** tavrını sergilemesi de istenen bir durum değildir. Örneğin, çocuk elinde bir bebek ya da lego ile yetişkine bakarken yetişkinin ona **“oyna işte”, “evet, evet çok güzel, istediğini yap”** tavrını sergilemesi istenmeyen bir davranıştır. Yukarıdaki örnekte, çocuk resim etkinliğinden hoşlanırken ve bu etkinliği gerçekleştirmek istiyorken öğretmen çocuğun etkinlik seçimine müdahale ederek istenmeyen bir yetişkin davranışı sergilemektedir.

Yönlendirici yetişkin davranışı ile yetişkinin çocuğun etkinliğini takip etmesi, etkinliğine katılması ve gerektiğinde müdahale etmesi beklenmektedir. Bu müdahale sürecinde aşırıya kaçılmaması, çocuğun etkinlik içerisinde bağımsızlığına izin vererek ona ihtiyaç anında destek sunulması ve dengenin kurulması oldukça önemlidir. Bu denge çocuğun oyun, etkinlik seçimlerini yönlendirme, ancak oyun içerisinde bağımsızlığına izin verme ve gerektiğinde çocuğa destek sunma şeklinde kurulabileceği gibi çocuğun oyun, etkinlik seçimlerine müdahale etmeme, ancak oyun içerisinde ocuk talep ettikçe ya da ihtiyaç anında önerilerde bulunma yoluyla da kurulabilir.

Önce kolayları tak.
Al kareyi tak, sonra yuvarlağı.
Sonra kalan yerlerde zor
olanları denersin...

Hayır onunla değil.
Gel bak bununla
oynayalım.

“Kendi bildiğin gibi yap, ne istersen yap” mesajı veren, çocuğa gerekli tepkiyi göstermeyen bir yetişkin davranışı ile **“hep benim istediğimi yap, istediğim gibi yap”** şeklinde davranan, sürekli öğretme eğiliminde olan, çocuğun her anına müdahale eden ve çocuğu sürekli yönlendiren kontrol edici tarzda bir yetişkin davranışı çocukla kurulan etkileşimin doğasını bozmaktadır. Bu doğrultuda öğrenmeyi destekleyecek ve etkileşimi daha nitelikli hale getirecek düzeyde yönlendirici olma yetişkin davranışı, çocukla kurulan etkileşimde dengenin kurulması için büyük önem taşımaktadır. Yukarıdaki örnekte öğretmen, çocuktan kendi istediği etkinlikleri gerçekleştirmesini bekleyerek çocuğun tercihlerini dikkate almamakta ve istenmeyen bir yetişkin davranışı sergilemektedir.

Başka bir örnek ile

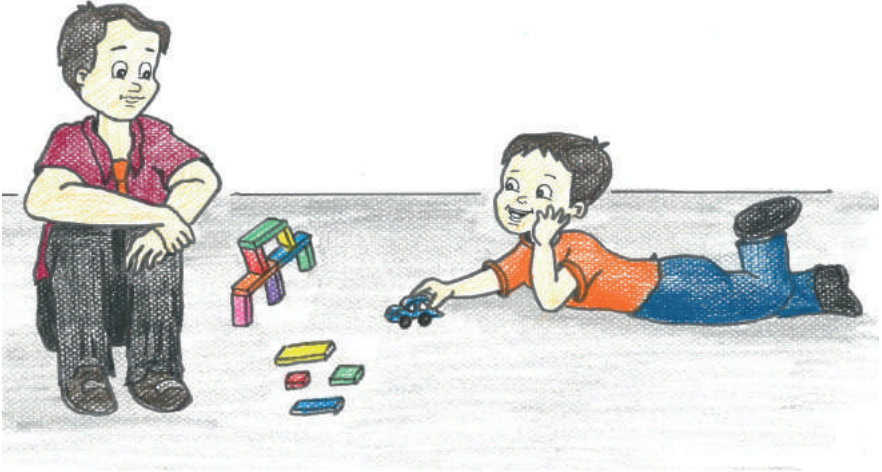
açıklayalım...

Çocuk kararsız bir şekilde oyuncakların önünde durduğunda **“Haydi legolarla bir şehir kuralım.”** diyerek çocuğun etkinlik seçimini etkilemek ve sonrasında eğer çocuk oyun teklifini kabul ettiyse çocuğun fikirlerini uygulamaya geçirmek beklenen düzeyde bir yönlendirmedir.

Başka bir örnek ile açıklayalım...

Çocuğun oyun sırasında bir şeye ihtiyaç duyduğu bir an olduğunda ya da dikkati dağıldığında, örneğin çocuk arabalarla oyun kurmuşken garaj kapısını bulamadığında **“İstersen kapı yerine bu çubuğu kullanalım, araba geldikçe de kapıyı açarak yol verelim.”** diyerek önerilerde bulunarak etkinliğin devam etmesine yardımcı olmak, ama etkinlik içerisinde hep aktif olarak yer almak beklenen düzeyde bir yönlendirme değildir.

Başka bir örnek ile

açıklayalım...

Çocuk kendi etkinliğini kendisi seçmesine örneğin, **“Manav oyunu oynatalım.”** demesine rağmen bir türlü oyuna başlayamıyor, açıkça **“Ne yapalım?”** diyor ya da sadece bakıyorsa, bir öneri sunarak onu oyuna ya da etkinliğe yönlendirmeniz yine beklenen düzeyde bir yönlendirme davranışıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, yönlendirme dengesini iyi kurmak yani oyun ya da etkinlik sırasında çocuğun kendini yönetmesine izin verirken, ihtiyaç anında çocuğa öneri ve yönlendirmelerde bulunmaktır.

Etkileşim Hızı

Her bireyin kendine özgü bir etkileşim hızı vardır. Çocuklarda ise bu durum daha belirgindir. Kimi çocuk daha yavaş konuşulunca uygun yanıt verirken, kimisi ise daha hızlıdır ve düşüncelerini hemen söyleyebilir.

Kimi çocuk oyunda karşılıklı sıra alırken daha fazla zamana ihtiyaç duyar, kimisi daha hızlı ilerleyebilir.

Aynı şekilde her öğretmenin de kendine özgü bir etkileşim hızı vardır. Kimi daha hareketlidir, pratiktir, kimisi ise daha yavaştır.

Etkileşim hızı, öğretmen ile öğrenci arasındaki etkileşimin kalitesini etkileyecek etmenlerden biridir. Çocukla sağlıklı bir etkileşim kurulabilmesi için öğretmenin etkileşim hızının çocuğun etkileşim hızına yakın olması beklenmektedir. Etkinlikte çocuğun tepki vermesine fırsat veremeyecek kadar hızlı ya da çocuğun etkinlikten kalkmasına neden olacak kadar ağır olunmamalıdır. Burada dikkate alınması gereken nokta, gelişim alanlarının her zaman aynı hızla ilerlemediğidir. Başka bir deyişle, küçük bir çocuğun düşünme hızıyla dili kullanması ya da motor tepkileri her zaman paralel olmayabilir. Küçük bir çocuk bildiğini söylemek ya da göstermek için daha fazla zamana ihtiyaç duyabilir ki bu zaman aşağı yukarı 3-5 saniye olabilir. Dolayısıyla çocukla kurulan etkileşimde yetişkinin çocuğun tepkilerini onun gelişim düzeyine göre ortalama 3-5 saniye beklemesi gerekebilir.

KAYNAKÇA

- Diken, Ö., Topbaş, S., & Diken, İ. H. (2009). Ebeveyn Davranışını Değerlendirme Ölçeği (EDDÖ) ile Çocuk Davranışını Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ)'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(2), 41-60.
- Diken, Ö. (2009). *Ebeveyn Davranışını Değerlendirme Ölçeği ve Çocuk Davranışını Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Diken, İ. H. (2013). *Etkileşim Temelli Erken Çocuklukta Müdahale Programı (ETEÇOM)*. Eğiten Kitap: Ankara
- Kim, J., & Mahoney, G. (2005). The effects of relationship focused intervention on Korean parents and their young children with disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 26(2), 101-201.
- Mahoney, G., & MacDonald, J. (2003). *Responsive teaching: parent mediated developmental intervention*. Cleveland, OH: Case Western Reserve University.
- Mahoney, G., & Perales, F. M. (2005). Relationship-focused early intervention with children with pervasive developmental disorders and other disabilities: A comparative study. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 26(2), 77- 85.
- Mahoney, G. (2009). Relationship focused intervention (RFI): Enhancing the role of parents in children's developmental intervention. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 1(1), 79-94.
- Manolson, A. (1992). *It takes two to talk: A parents guide to helping children communicate*. CANADA: The Hanen Centre Publication.

